

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK ✓

100145 2858

Lgr 69

Läroplan för grundskolan

Eab

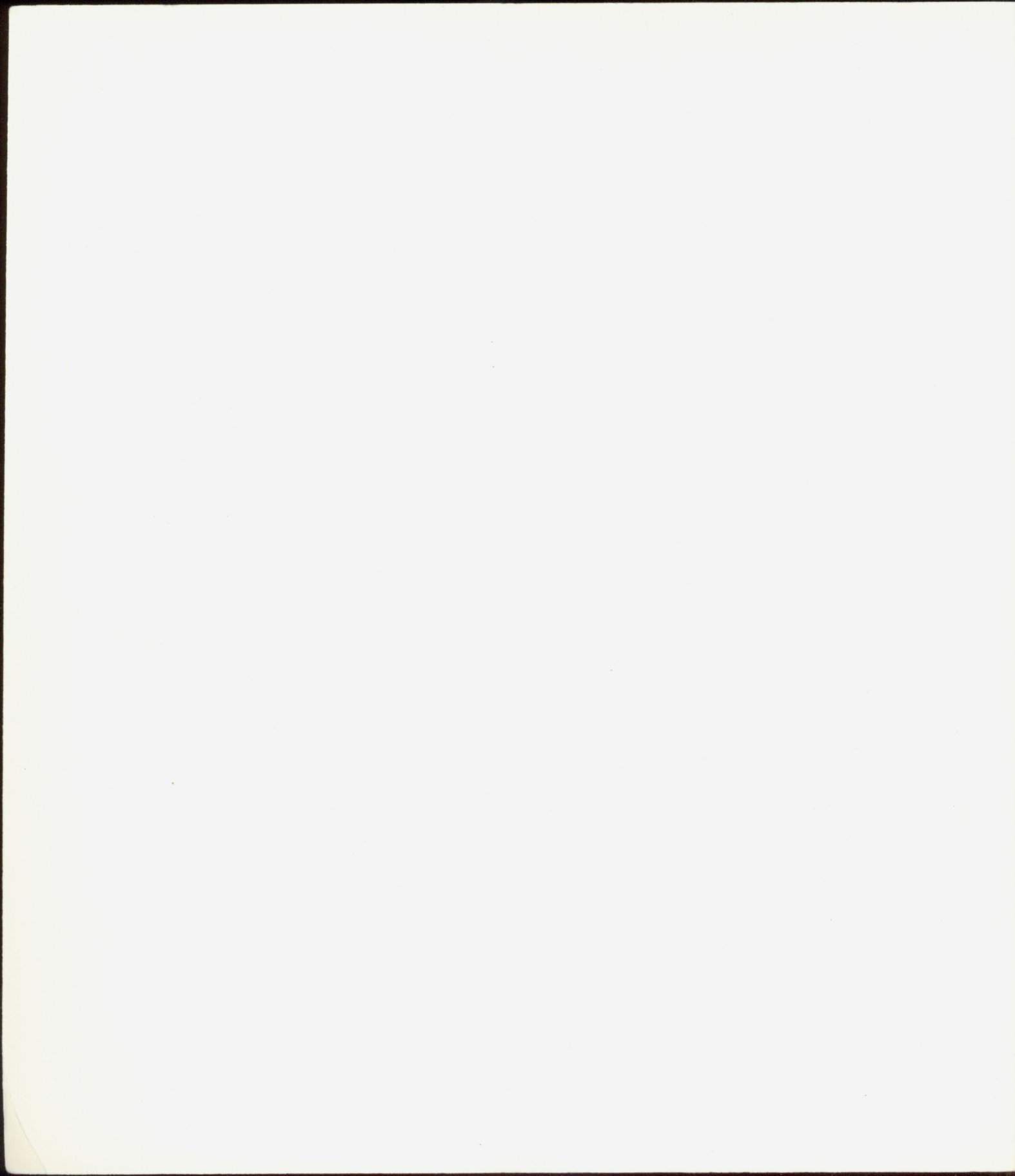
Supplement

SKOLOVERSTYRELSEN 1969

Konst

Lgr 69 II:Ko

Läroplan
109a

Läroplan för grundskolan

SKOLEVERSTYRELSEN

Utbildningsförlaget

Supplement

Ex. 2

Konst

Kompletterande anvisningar och kommentarer

Förord

Läroplan för grundskolan består av en **allmän del** (del I) och en **supplementdel** (del II), båda utfärdade av SÖ enligt förordnande i Kungl Maj:ts brev den 29 maj 1969.

Supplementdelen innehåller kompletterande anvisningar, kommentarer och exempel till kursplanerna och till vissa avsnitt i allmänna anvisningar för skolans verksamhet. Av praktiska skäl är den uppdelad på häften, varierande i fråga om både omfång och karaktär.

SÖ avser att efter hand revidera och komplettera supplementdelen med hänsyn till erfarenheterna vid läroplanens tillämpning. SÖ är därför angelägen om att sådana erfarenheter på lämpligt sätt och efter hand förmedlas till SÖ.

Stockholm den 1 augusti 1969

Kungl Skolöverstyrelsen

Produktion ● 1969, 1973 Svenska Utbildningsförlaget Liber AB

Redaktion ● Ulf Åkersten

Formgivning ● Paul Hilber

Teckningar ● Ivan Harlin

Teknisk produktion ● Rune Jarenfelt

Tryck ● Svenska Tryckcentralen AB,
Stockholm 1973

ISBN 91-47-85820-6 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Innehåll

Allmänna synpunkter 4

Arbetsätt 5

Lärostoff 6

Bild och föremål 6

Föremål och rum 8

Rum och rörelse 9

Rörelse och rytm 10

Rytm och ljud 11

Rum, rörelse och ord 12

Ord och bild 14

**Modeller och förslag för utformning av
arbetsområden 15**

Exempel på utformning av arbetsområden 17

**Exempel på årskursplanering, avseende perioder
av uttrycksövningar, grupparbete och
specialisering 25**

Allmänna synpunkter

Utöver de anvisningar och kommentarer om undervisningen i konst, som ingår i läroplanens allmänna del (s 206—210) och som utgör riktlinjer för undervisningen i ämnet, bör följande beaktas.

Undervisningen i konst syftar bl a till att utveckla elevernas förutsättningar att uppleva och förstå olika konstnärliga uttrycksformer. Men den skall också bereda eleverna tillfälle till träning i att använda olika uttrycksmedel och att tolka och värdera andra människors uttryck. Det är främst uttrycksformer, som har mer eller mindre anknytning till konstnärliga områden och till massmedia som övas och studeras. Begreppet "konst" har således en vidare innebörd i ämnesrubriken än den som vanligen förknippas med begreppet.

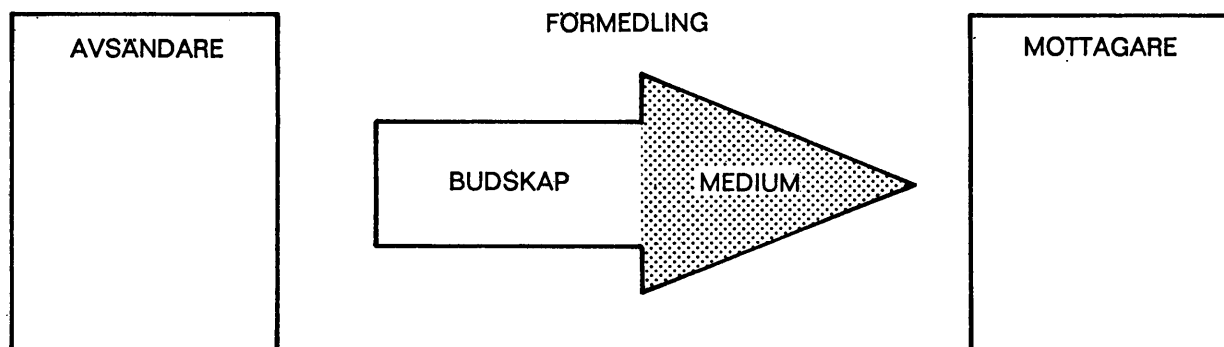
Varje överföring av information har en *avsändare* och en *mottagare*. Informationen eller *budskapet* förmedlas via en distributionskanal, ett *medium*.

Förmedlingen av information skulle alltså mycket förenklat ha kunnat beskrivas med figur 1. I allmänhet är dock processen något mer komplicerad. Även när det gäller konstnärligt utövande av något slag, vill avsändaren i allmänhet veta, om budskapet nått fram till mottagaren. Det kan också vara så att avsändaren väntar sig ett bestämt svarsbeteende, en *reaktion*, från mottagarens sida.

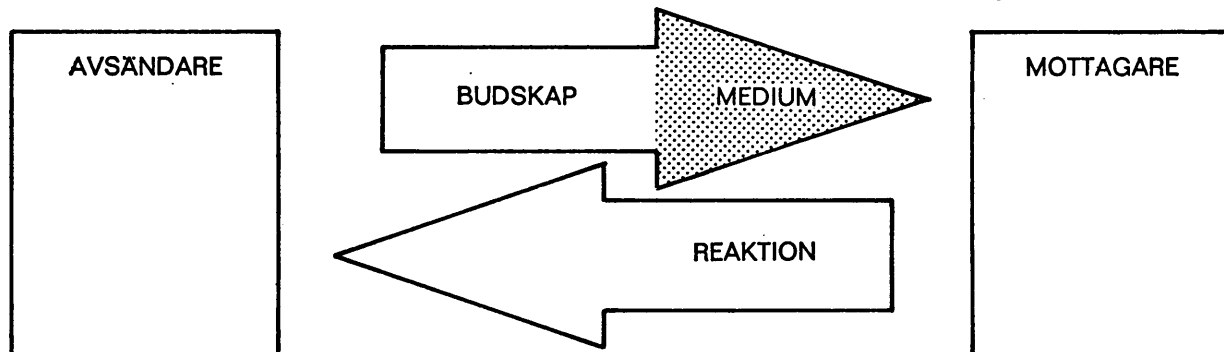
Detta illustreras schematiskt i figur 2.

Den övning av kommunikationsfärdigheterna, som skall ske inom tillvalsämnet konst, avser både avsändarfunktionen och mottagarfunktionen. Båda funktionerna är lika viktiga, men när man tidsplanerar verksamheten, bör man hålla i minnet, att arbetet med att framställa bilder och föremål eller att öva in stycken för sceniskt framförande är betydligt mer tidskrävande än att titta på, lyssna till och samtala om de färdiga arbetsresultaten.

Figur 1

Figur 2

Arbetsätt

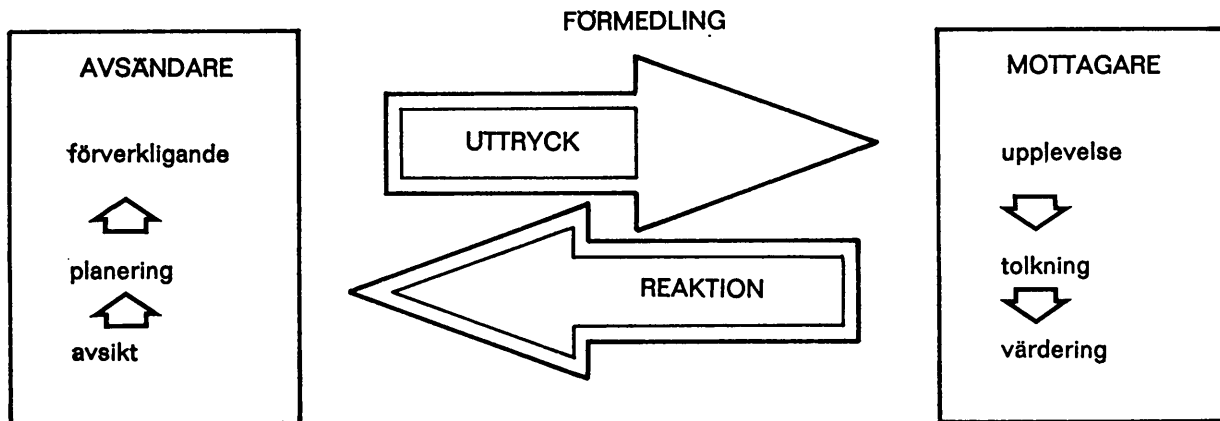
Arbetet inom ämnet konst skall ledas av en eller flera lärare, som tillsammans med eleverna utgör ett arbetslag, vilket i samråd väljer och planerar *arbetsområden*, genomför och presenterar arbetet samt diskuterar resultaten och ställer dem i relation till företeelser i livet utanför skolan.

I allmänhet behövs inför behandlingen av ett arbetsområde i motiverande syfte någon form av stimulering, introduktion. Denna kan i tillvalsämnet konst komma utifrån, exempelvis genom en aktuell händelse, som eleverna upplever så starkt, att de känner ett behov att dela med sig av upplevelsen eller vill påverka sin omgivning i en eller annan riktning.

Lärare och elever diskuterar och formulerar gemensamt syftet, *avsikten*, med arbetsområdet. Gemensamt gör man därefter en *planering* av verksamheten, dvs man väljer uttrycksmedel och organiserar arbetet, bestämmer vilka delar av arbetet, som kan utföras individuellt och vilka man bör arbeta med i grupp. Nästa fas i arbetet, *förverkligandet*, är det mest tidskrävande momentet och kan omfatta skissning, experiment med olika material och uttrycksätt, diskussioner och beslut i fråga om uttrycksätt, fortsatt arbete och finputsning av resultatet. Avsikt, planering och förverkligande utgör avsnidarfunktionens viktigaste moment, och de motsvarar också väl förloppet i professionell konstnärlig produktion.

Förmedling till publik, som innefattar såväl budskap som medium, utgör också en viktig del av träningen av olika kommunikationsfärdigheter. Men när det gäller konstnärliga arbetsprodukter, är det ofta omöjligt att beskriva budskapet och mediet var för sig. De är så intimt beroende av varandra, att man ofta upplever dem som en helhet: "mediet är budskapet". Under rubriken lärostoff används därför det sammanfattande begreppet, *uttrycket*, vilket således inbegriper uttrycksmedel, uttrycksätt och distributionssätt.

Upplevelsen av ett konstnärligt uttryck är i allmänhet sammansatt av flera delförlopp. Primärupplevelsen består alltid i en varseblivning, eftersom alla konstnärliga uttrycksmedel utnyttjar stimuli, som mer eller mindre starkt påverkar våra sinnen. Sinnesupplevelsen kan ibland vara självändamål men oftast är den uttryck för idéer, tankar och känslor och mottagaren måste göra en *tolkning* för att förstå betydelsen eller innehållet. Primärupplevelsen ger också ofta impuls till *värdering*.

Figur 3

Mottagarens *reaktion* på uttrycket är också sammansatt. Uttryckets sinnesretningar orsakar en sinnesreaktion. Vanligen ger dess innehåll upphov till en känslomässig reaktion. Våra attityder och förväntningar påverkar vår upplevelse av uttrycket och vår spontana svarsreaktion: leenden, skratt och tårar, bifallsyttringar, applåder, visslingar. En sekundär svarsreaktion utgör den formulerade kritik, som blir resultatet av den *diskussion, tolkning* och det *ställningstagande* som anges i ämnets huvudmoment. (Figur 3.)

De traditionella konstarterna är bildkonst, arkitektur, dans, musik, teater och litteratur. Ämnet konst är emellertid en funktionell enhet som inte får spaltas upp i dessa konstarter. Beskrivningen av lärostoffet har därför gjorts utifrån de *uttrycksmedel* som i olika kombinationer utnyttjas av konstarterna. Dessa uttrycksmedel är bild, föremål, rum, rörelse, rytm, ljud och ord. I vissa sammanhang kan det även bli nödvändigt att använda mera abstrakta begrepp för att beskriva konstnärliga uttryck. När man t ex talar om bilder och föremål är det viktigt, att eleverna får öva sig att beskriva egenskaper och kvaliteter hos dessa och att redogöra för arbetsprocesser och händelseförlopp. Detta sker till en början med hjälp av ett otvunget vardagsspråk, men efter hand införs även fackuttryck som t ex taktill, visuell, formal, struktur och textur. Då läraren för in ett nytt begrepp i samtalet med eleverna, är det av vikt att det alltid förankras i en konkret verklighet med hjälp av exempelvis ett åskådligt bildmaterial.

Lärostoff

Bild och föremål

Arbetet med bilder och föremål är ytterst en fråga om att med form och färg *uttrycka något* som kan uppfattas av en tänkt eller verklig åskådare eller att ta emot intryck och söka förstå dem. Båda leden i den "visuella informationsprocessen" — produktionssidan såväl som mottagarsidan — är lika viktiga, även om det naturligen är mera tidskrävande att framställa bilder och föremål än att betrakta dem, känna på dem, väga dem i handen och samtala om dem.

Eftersom flera olika metoder att framställa bilder förekommer i skolarbetet i övrigt, bör aktiviteterna inom ämnet konst kunna inriktas dels på tids- och utrymmeskrävande tekniker, dels på samverkan mellan olika uttrycksmedel, t ex film och stillbild som element i olika former av scenisk aktivitet samt illustrativ eller dekorativ bild i samband med miljögestaltning. Framställningsmetoder som gäller enstaka konstprodukter bör förekomma växelvis med enkla mångfaldigande tekniker.

Fria uttrycksövningar i olika plastiska material utvecklar fantasi och formkänsla och bör vara ofta förekommande. Men det är inte nödvändigt eller ens önskvärt, att man vid varje tillfälle dessa övningar förekommer ställer krav på att de skall leda fram till färdiga resultat. Eleverna bör dock stimuleras att i det självständiga arbetet med olika material urskilja formidéer, som förtjänar att prövas i andra material, i en annan skala eller i annat sammanhang. En tredimensionell form med tydlig rörelsetendens kan t ex inspirera till rörlig skulptur, "ljudskulptur" eller dans.

Skillnaderna mellan två- och tredimensionell bild

liga och inte alltför omfattande arbetsområden. Uppgifterna kan lätt fördelas så att de tillgodoser elevernas individuella intressen. Bildvisningarna kan kombineras med uppläsning eller inspelat ljud på band.

Arbetet med en bildserie kan också vara en lämplig förberedelse till den betydligt mera krävande uppgiften att producera film. I bildserien tränas eleverna att sovra och ordna stoffet, att förenkla och koncentrera handlingen, att skapa en växling mellan närbild, helbild och totalbild samt att komponera de enskilda bilderna. I filmen tillkommer rörelsen i bilden och den rörliga kameran som ytterligare verktygsmedel.

I en filmproduktion kan man lätt finna arbetsuppgifter, som lämpar sig för elevernas skilda begåvnings typer och intresseinriktningar. Arbetet med synopsis och manuskript kan eleverna göra inom ämnena svenska och teckning, medan tidskrävande och tekniskt mer komplicerade arbetsuppgifter, t ex inspelning och redigering, kan förläggas till arbetspassen i tillvalsämnet konst. Arbetslaget bör ha stor frihet att välja mellan olika tekniska förfarings sätt. Uttrycksmöjligheterna begränsas dock av den kamerautrustning och ljudinspelningsapparatur som finns i skolan. Genom att skolan inte har komplett kamerautrustning måste man t ex oftast avstå från läppsynkront ljud. Sådana begränsningar kan dock ha den fördelen, att de stimulerar tillkomsten av okonventionella och bildmässigt effektiva berättar stilar.

Diskussioner, korta redogörelser och skisskrivningar i anslutning till vår egen tids bilder och filmer bör förekomma i växande omfattning under högstadiet. Bildstudiet bör dels inriktas på en upplevelse av bildens innehåll, dels omfatta iakttagelser av bildens formala kvaliteter såsom teknik, material, komposition och färg. I samband med sådana iakttagelser kan eleverna orienteras om stilar och genrer. Utvecklingen av elevernas aktiva seende och av deras förmåga till inlevelse i de mänskliga förhållanden, som bilden avslöjar, utgör ett av verksamhetens viktigaste mål. Förmågan att låta sig gripas av de känslor, stämningar och konflikter, som en bild förmedlar, löper risk att avtrubbas i nutidens överflöd av bilder. Därför bör eleverna stimuleras att dröja inför bilder, som de upplever som angelägna. Bildstudiet får emellertid inte inskränkas till studium av bilder som fångslar och engagerar utan skall även omfatta bilduttryck som förmedlar exempelvis information, nyheter, undervisning,

varningar och påbud i massmedierna och i den offentliga miljön.

I den offentliga och privata miljön bör arkitekturen och tingen omkring oss studeras och diskuteras, varvid även hantverks- och industriprodukter av olika slag uppmärksammas. Ett sådant studium kan göras utifrån delvis samma utgångspunkter som dem som gäller för bildstudium. Sålunda kan föremålets uttrycksbärande egenskaper diskuteras. På vilket sätt speglar de upphovsmannens avsikter, vilket intryck gör de på betraktaren, hur upplever man dem vid beröring, hur fyller de sin nyttofunktion osv?

Föremål och rum

Den reliefartade och slutna skulpturala formen kan lätt upplevas visuellt och taktilt av varje elev. Med synsinnet uppfattas konturer, skuggor, dagrar och ytstrukturer, medan känselsinnet noterar material, textur, konkava eller konvexa ytor osv. Men för många elever är det svårt att upptäcka, att den skulpturala formen även innehåller rumsliga element. Detta är dock endast en aspekt på begreppet föremål—rum. En annan är relationerna mellan föremålet och den miljö, i vilken det har placerats. Skolan bör inte i första hand inrikta individen på att uppskatta "sköna" ting i en vacker och funktionell bostadsmiljö utan framför allt väcka till större medvetenhet om individens möjligheter att själv forma sin privata miljö och till engagemang i frågor som gäller utformningen av de kollektiva miljöerna. De elementära förutsättningarna för en sådan miljösyn ges i de obligatoriska ämnena. I tillvalsämnet konst finns tidsmässiga förutsättningar för att genomföra fördjupande arbetsområden med inslag av miljögestaltning.

Som förberedelse för arbetsområden med tillämpad miljögestaltning bör eleverna under årskurs 7 — jämsides med de fria uttrycksövningarna med olika formbara material — få bygga konstruktivt med enkla geometriska enheter. Enkla försök med rumsgestaltning kan också göras i full skala, med skärmar, lådor, byggmöbler osv.

En nödvändig förutsättning för en djupare förståelse av miljögestaltningens problem är insikter och erfarenheter om ljusets egenskaper. Ljusets riktning, intensitet och färg studeras bäst under laborationer med punktljus- och flodljusstrålkastare, någon form av variatorer samt serier av färgfilter med olika absorptionskurvor. Elementära övningar i ljussättning bör genomföras under några lektioner i årskurs 7. Tillämpningar bör därefter göras så

lande till den omgivande miljön som en sorts rumsbyggande utan väggar eller andra begränsningar. Likaså kan de känslomässiga relationerna mellan människor, grupperade på ett scengolv eller i en vardagssituation, upplevas som en sorts spänningslinjer i rummet.

Den fritt skapande dramatiska verksamheten i skolarbetet vidgas och fördjupas genom en lärogång som med utgångspunkt i upplevelsen av rum och rörelse så småningom kan leda fram till en inriktning, antingen på någon dansform eller på dramatik, film eller television. De inledande övningarna i en sådan lärogång bör ske i grupp bl a av den orsaken, att eleverna måste bli tillräckligt avspända och säkra och få en viss teknik, innan de individuellt kan agera ohämmat inför kamraterna. Övningslokalen bör ha en stor fri golvyta. När en nyetablerad grupp kommer in i ett sådant rum, grupperar sig eleverna vanligen längs väggarna, och lärarens första uppgift blir därför att låta eleverna pantomimiskt improvisera enkla sysselsättningar, som dels lockar dem att utnyttja hela golvytan, dels får dem att "glömma bort sig själva" och röra sig avspänt och naturligt. Det kan vara lämpligt att omväxlande arbeta med övningar som kräver stor anspänning (flytta, pressa, trycka, skjuta, slå) och sådana som kräver liten anspänning eller total avslappning (bolla, tappa, glida, sjunka, falla). Någon som helst rollfördelning skall inte förekomma i detta inledande skede. Eleverna skall inte lockas att se på varandra men däremot lägga märke till upplevelsen av den egna rörelsen. Inte heller bör improvisationerna i detta skede innehålla någon fullständig handling med en markerad inledning, en utvecklad intrig eller konflikt och en avslutande upplösning.

För eleverna på högstadiet, som i sitt vardagliga liv är ytterligt påverkade av distraherande miljöfaktorer, är koncentrations- och avspänningsövningar en nödvändig förutsättning för att man skall kunna komma fram till en dramatisk gestaltning. Av särskilt intresse är i detta sammanhang pantomimiska uttrycksövningar i att se, lyssna, känna, lukta och smaka koncentrerat, dvs att medvetet utestänga alla slags distraktioner och rikta uppmärksamheten på det för handlingen väsentliga. Dessa övningar kan också kallas reaktionsövningar eftersom de innehåller uttryck för reaktioner på sinnesintryck. Andra reaktionsövningar kan bestå i att läraren ger vissa nyckelord, som eleverna spontant associerar till egna erfarenheter och ger pantomimiska uttryck för (eldsvåda, frihet, feber,

månsken, realisation). Nyckelorden kan ibland ersättas av andra ljudimpulser, bandinspelade ljud-effekter, improviserad eller inspelad musik etc.

Efter hand tillför man improvisationsövningarna ett känslomässigt innehåll och ger mera systematiskt akt på hur känslor och stämningar kommer till uttryck. Övningarna kompliceras ytterligare, när man ger eleverna i uppgift att uttrycka hur en känsla eller stämning gradvis eller plötsligt förändras. Innan man behandlar dramatiskt skeende i undervisningen måste emellertid även en annan förändring i övningsituationen vidtas. I stället för individuellt agerande i en stor grupp utan någon egentlig kontakt med kamraterna bör övningarna genomföras med fördelade roller, så att enkla konfliktsituationer kan utvecklas. Det kan också i vissa fall vara lämpligt att redan på detta stadium införa relationerna agerande—publik eller scen—salong för att därigenom ge rumsupplevelsen en ytterligare dimension. I vissa elevgrupper är det emellertid nödvändigt att spara denna mer medvetna inriktning på konstformen teater, till dess att man hunnit arbeta en tid med improviserade repliker (se avsnittet rum, rörelse och ord).

Rörelse och rytm

Den ursprungliga rörelseglädje, som finns hos varje varelse, kan tillvaratas och utvecklas i riktning mot dans, om man inordnar rörelserna i ett rytmiskt mönster. Underlaget för ett sådant mönster kan antingen vara ett musikaliskt ackompanjement eller en rytm, markerad med hjälp av tamburiner, kastanjetter eller andra rytminstrument. Dansen kan också utbilda en egen dynamik och ett eget mönster oberoende av ljud men med hjälp av den dramatiska uppbyggnaden. Dansen kräver dessutom formdisciplin, baserad på en för varje dansform speciell teknik.

Verksamheten kan lämpligen koncentreras till områden som närmar sig någon av de dansformer som är mest lämpliga för åldrarna i fråga, t ex fri dans, jazzdans, folkdans eller karaktärsdans, medan insikter i övriga dansformers formspråk och arbetssätt kan förvärvas i anslutning till studiebesök eller filmvisning. Valet av dansformer måste bli beroende av elevernas individuella förutsättningar och eventuella tidigare erfarenheter samt lärarens inriktning och utbildning.

Den fria rörelseimprovisation, som beskrivits i avsnittet Rum och rörelse, kan vara en första utgångspunkt för en utveckling mot fri dans. Genom lämpliga uttrycksövningar kan eleverna närma

sig den fria dansens karaktäristiska egenskaper: den om organiskt liv påminnande dynamiken med en starkt pulserande rytm och den nära kontakten med markytan.

I den jazzbetonade rörelseskolningen bör tonvikten läggas på rytmen som underlag för rörelser. Den där förekommande växelverkan mellan rörelseutförandet och de rytmiska impulserna leder helt naturligt fram till den för jazzdansen så karaktäristiska improvisationen.

I den folkdansinriktade rörelseskolningen kan läraren bygga vidare på den erfarenhet som eleverna har fått av svenska och utländska folkdanser i gymnastikundervisningen.

Redan i de inledande övningarna med rum och rörelse har eleverna blivit medvetna om den betydelse som grupperingar, rörelseriktningar och snabba eller långsamma förflyttningar på scenen har för det dramatiska uttrycket. Dessa erfarenheter kan man bygga vidare på i dansen. Eleverna kan i smågrupper utarbeta enkla danskompositioner, som de först planerar och övar in i den egna gruppen och därefter visar upp för de andra grupperna. Lämpliga läromedel för samtal kring rörelseschemat är arbetsprojektorn eller stencilerade arbetsblad med planritningar över scenen. För övrigt krävs rytminstrument, danslitteratur samt bild- och ljudmaterial.

I samband med instudering av teaterpjäser kan efter behov övas stildanser och stiltrörelser; varvid det är viktigt att eleverna lär sig förstå sambandet mellan dräkt och rörelse.

Rytm och ljud

Vokalt och instrumentalt musicerande kan komma i fråga framför allt i samband med övriga moment. Under perioder av specialisering kan dessutom enskilda elever använda tiden till studier på sitt huvudinstrument, om undervisningslokalerna ger möjlighet till detta. Momentet bör även anknytas till de musikaliska aktiviteterna under timmarna för fritt valt arbete.

Liksom övriga moment syftar verksamheten med ton, klang och rytm inte i första hand till teknisk färdighet i en viss form av utövande utan till upplevelse av och förståelse för mångfalden av yttningar i dagens musikkliv. Det är därför angeläget att vidga begreppet ton till att omfatta ljud av alla slag. Laborationer med bandning, omvandling och mixning av olika slags konkreta och vokala eller instrumentala ljud ger dessutom eleverna erfarenheter, som kan utnyttjas vid ljudsättning av film,

teaterpjäser och andra scenhändelser med samordning av olika uttrycksmedel. Det är dock viktigt att hos eleverna skapa förståelse för att ljudsensationer, som upplevs som nya och sällsamma, inte i och för sig motiverar ett framförande inför ett större auditorium. Det är de enskilda ljudsensationsernas och ljudsekvensernas uttrycksvärden som är det centrala. Ett aktivt lyssnande med försök till analys bör alltså ingå som ett naturligt led i verksamheten.

På samma sätt som dramat, dansen och bilden uttrycker centrala mänskliga känslor, stämningar och konflikter bör eleverna i samband med lyssnandet fråga sig: "vad säger mig det här ljudet eller den här ljudsekvensen, är det hårt eller mjukt ljud, blir jag lugn eller upphetsad av det, glad eller melankolisk, vilka andra ljud kan det kombineras med, vad kan jag använda det till" osv.

Liksom eleverna med utgångspunkt i musik själva kan skapa i bild, rörelse och ord, kan de omvänt få söka omtolka rörelser, symboler ur bild (maskiner, grafiska figurer, föremål från naturen osv) samt ord (lösryckta och nyskapade, textavsnitt såsom dialog och citat, komprimerad text såsom dikt, ordspråk, aforism) till ljudsekvenser, som de själva åstadkommer med enkla medel. En serie aktiviteter med ovanstående innehåll kan därefter avslutas med ett grupparbete, där eleverna diskuterar fram handlingsföljd, rytm, klang och dynamik. Resultatet kan framföras exempelvis som morgonsamling.

Spelkunniga och sångintresserade elever ges tillfälle till ensemblemusicerande, antingen som självständiga uppgifter eller som deluppgifter inom ramen för större projekt. Improviserat ensemblemusicerande kan utövas även av elever som inte kan spela eller läsa noter. Genom ostinata motiv på olika rytm- och melodiinstrument kan man åstadkomma en mångskiftande samverkan mellan sång och spel. Sådana stämmor skapar eleverna lätt själva. De kan också utan svårigheter och med endast korta förberedande övningar själva dirigera kamraterna.

I annat sammusicerande kan man arbeta med konkreta ljud, talade och sjungna effekter samt klangeffekter hos enskilda instrument eller instrumentgrupper. Sådant musik noteras bäst med något slag av schematiska grafiska symboler, efter vilka en ledare i gruppen vid varje framförande på nytt realiserar kompositionen. På detta sätt kan eleverna själva skapa om musik till scener och pjäser av skilda slag.

Genom enkelt samspel får eleverna en direktupplevelse av hur ett musikaliskt förlopp formas inifrån, samtidigt som de inser både vikten av precision och möjligheterna till variation i tid, ljudstyrka, tonhöjd och tonkvalitet.

Många elever är intresserade av och har förmåga till att göra visor kring aktuella texter, egna eller andras. Sådant viskapande kan utnyttjas i samband med exempelvis dramatiseringar av stoff ur dagstidningar eller för att kritiskt eller humoristiskt kommentera aktuella händelser i den egna skolan.

Ord och ton i samverkan som kommunikations- och informationsmedel studeras i visor av skilda slag. Sånger kan vara starkt opinionsskapande och samlande för ideologier och grupper. Sambandet mellan textens budskap och form samt musikens karaktär studeras och diskuteras utifrån nya och äldre visor.

Elevernas medvetenhet om mångfalden av uttrycksmöjligheter i ljud ökas genom studium av olika slag av ljud i samhället. Olika slag av musikalisk verksamhet såsom konsertliv, opera, populärmusik och jazz diskuteras och studeras. Utifrån konkreta arbetssituationer i samband med olika projekt inom verksamheten i ämnet söker man utreda, vilka olika uppgifter musik kan ha i samhället och hur dessa påverkar musikens form, instrumentation, spelteknisk nivå etc. Det kan gälla vilka krav som ställs på musik att dansa till, filmmusik, musik avsedd för amatörer eller verk för professionella musiker. Det kan vidare avse vilka faktorer som påverkar skapandet, när man gör musik direkt för tekniska media, tex elektronisk musik och när musiken komponeras för att framföras instrumentalt eller vokalt.

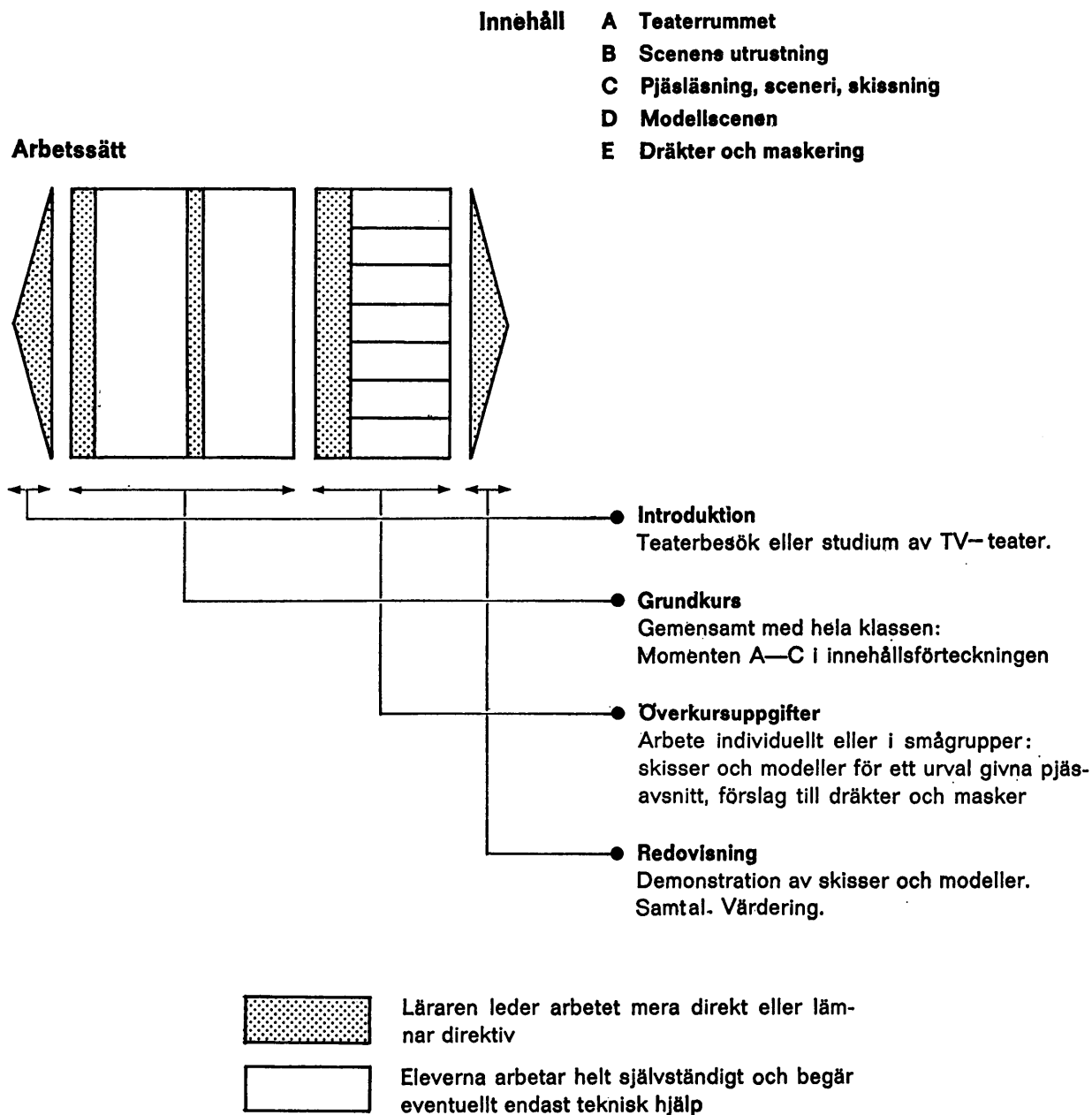
Rum, rörelse och ord

En utveckling från enkla till mer komplicerade uttrycksövningar är tillämplig även när det gäller att utveckla förmågan att använda det talade ordet. De avspännings- och koncentrationsövningar som beskrivs i avsnittet Rum och rörelse är nödvändiga förutsättningar både för en riktig röstbehandling och för ett ledigt och improviserat tal. Även i andra avseenden kan improvisation med rörelse men utan ord vara en förberedelse för vidare verksamhet inom dramatik eller filmproduktion. Förmågan att koncentrera handlingsstoffet på det dramatiskt väsentliga utvecklas samtidigt som man upptäcker att verkan av en framställning i hög grad förstärks, om man iaktar elementära dramatekniska regler. Det innebär exempelvis, att personerna kan teck-

Modeller och förslag för utformning av arbetsområden

Modell för utformning av arbetsområde med inriktning på kunskapsförmedling och viss färdighetsträning

Scenografi

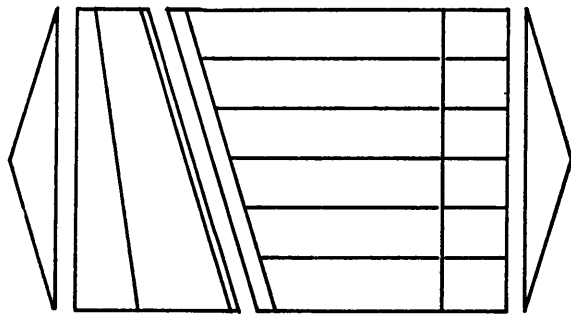

Modell för utformning av arbetsområde med inriktning på kommunikation

Hjulet

Innehåll Hjulet — historia, förekomst i olika kulturer och länder
Hjulet som element inom tekniken
Hjulet som religiös eller magisk symbol
Hjulet som dekorativ form

Arbetsätt

● **Introduktion**
(gemensamt med teknik och ekonomi)
Avsnitt ur Pacific 231 eller liknande. Historisk — teknisk — ekonomisk orientering av lärarlaget eller under medverkan av expertis utifrån

● **Planering**
Lärare och elever (arbetslaget) diskuterar och väljer lockande projekt för gemensamt eller individuellt studium eller arbete.
Tidsplan, organisation
Faktasamling och skissering i bibliotek och bildarkiv.

● **Förverkligande**
Alternativ A
Individuellt gestaltande i valfria material och tekniker, exempelvis:
1. Smycke (koppar, tenn, silver, gips, keramik, trä, textil).
2. Väggedekor (betong, gips, keramik, trä osv).
3. Leksulptur (Förslag, för utförande i metall, plast, eller betong).
Alternativ B
Grupparbete, exempelvis:
1. Pantomim eller jazzdans.
2. Scencollage (på exempelvis Artur Lundkvists och Harry Martinsons dikter om maskiner och fordon).

● **Förmedling till publik**

● **Tolkning, diskussion, värdering**

Exempel på utformning av arbetsområden

1. Animerad film

Synopsis- och manusarbete. Inspelningsteknik. Redigerings-
teknik.

Introduktion

Orientering om olika tekniker för animerad film.

Planering

Val av tema och teknik. Tidsplanering. Arbetsfördelning.

Förverkligande

Framställning av det bildmässiga underlaget: Tecknade figurer, alternativt collagematerial eller dockor, bakgrunder. Inspelning. Redigering.

Förmedling till publik

Tolkning, diskussion, värdering

Facklitteratur, tidskrifter, filmkamera, exponeringsmätare, belysningsutrustning, kamerastativ eller animationsbord, betraktningsapparat, klippapparat.

Förbrukningsmaterial: Råfilm, i övrigt beroende på vilken teknik man väljer.

Innehåll

Arbetsätt

Läromedel

2. Reklamen i dags- och veckopress

Pressbevakning. Reklamens uttrycksmedel. Utställningsteknik.

Innehåll

Introduktion

Läraren eller någon av eleverna har tagit med sig en veckotidning och visar de övriga i arbetslaget ett annonsuppslag som väckt hans intresse. Man kommer överens om att studera reklaminslagen i den dags- och veckopress som utkommer under en vecka.

Planering

Gruppindelning för pressbevakningen: exempelvis grupp 1 — dagspressen, grupp 2 — familjetidningar, grupp 3 — tonårstidningar, grupp 4 — damtidningar osv. Uppgiften begränsas till ett lämpligt antal representativa tidningar och tidskrifter.

Förverkligande

lakttagelser: Hur stort utrymme ägnas annonser jämfört med annat innehåll? Vilka individer och grupper vänder sig annonserna till? I vilka annonser finns det inslag av objektiv varuinformation? Vilka annonser lockar med statushöjande effekter eller förverkligande av kundernas mer eller mindre medvetna önskedrömmar?

Samtal om hur man kan göra en utställning som väcker publiken till större medvetenhet om reklamens uttrycksmedel. Varje målgrupp (tonåring, hemmafru, framgångsrik affärsman, kändis) kan kanske symboliseras av tredimensionella figurer kring vilka exponeras annonser och varor.

Förmedling till publik

Utställning. Demonstration.

Tolkning, diskussion, värdering

Samtal om effekten av utställningen, valet av symboler, färger, text, sambandet mellan bild och text osv.

Dagstidningar, veckotidningar. Eventuellt stencil med elevuppgifter och hänvisningar till litteratur om reklamens uttrycksmedel m m. Material för två- och tredimensionell framställning: kartong, cellplast, lim, pappersmassa, färg.

3. Galler eller skärm

Metaller och textila material. Form och funktion. Belysning.

Introduktion

Demonstration av material och belysning. Samtal om materialkombinationer.

Arbetsätt

Förmedling till publik

Innehåll

Arbetsätt

Planering

Val av arbetsuppgift. Tidsplanering. Arbetsfördelning.

Förverkligande

Kompositions försök med hjälp av pappersklipp. Försök med olika materialkombinationer i dagsljus och i artificiellt ljus. Skissning. Tillverkning: arbete individuellt eller i grupp med exempelvis klippning, böckning, nitning, lödning, knytning, flätning, vävning osv.

Förmedling till publik

Arbetet eller arbetena ställs ut och demonstreras av upphovsmännen.

Tolkning, diskussion, värdering

Facklitteratur, tidskrifter, bilder. Slöjdsalarnas ordinarie utrustning av maskiner och verktyg. Tråd, plåt, stång- eller rörmaterial, tyger, garner.

Läromedel

4. Ridå och draperi

Textila material och tekniker. Teaterridåns funktion i historisk och teknisk belysning. Draperiets och den textila väggdekorens funktion i nutida miljöer.

Innehåll

Introduktion

Studiebesök eller bildvisning.

Arbetsätt

Planering

Val av arbetsuppgift (ridå eller draperi), motiv och tema. Val av material och tekniker. Arbetsfördelning, organisation: individuellt utförda delar, avsedda att infogas i en större helhet.

Förverkligande

Skissning. Arbete individuellt eller i smågrupper med deluppgifter i varierande tekniker: färgning, vävning, stickning, virkning, knytning, klistring. Arbete i grupp med att sammanfoga delarna eller applicera dem på lämpligt bottenmaterial och med användande av variationer på fria sömsätt: broderi, applicering, maskinsömnad.

Förmedling till publik

Det färdiga arbetet presenteras vid morgonsamling eller föräldramöte.

Tolkning, diskussion, värdering

Diabilder eller utställningar, museer. Litteratur, tidskrifter, bilder. Grundmaterial: Tyger, garner. Kompletterande material: Rep, snören, remmar, band, knappar, metalltråd, spetsbitar, filt, skinn osv.

Läromedel

5. Ett miljöproblem i närsamhället

(Utformningen av arbetsområdet är gjord utifrån glesbygdsförhållanden. Ett motsvarande arbetsområde i en tätortsskola får ett delvis annat innehåll.)

Medborgarnas inflytande i samhällets beslutsprocesser. Trafikfrågor. Glesbygdsproblem. Miljövarseblivning och estetisk värdering. Miljögestaltning.

Innehåll

Introduktion

Exkursion, film- eller bildvisning, som både känslomässigt och intellektuellt kan engagera eleverna i ett aktuellt miljöproblem.

Vårt exempel handlar om en by i en älvdal med fjällnatur och goda fiskevatten inom räckhåll. Byn har femton gårdar, konsumbutik, postkontor och turisthärbärge. Butiken existerar till stor del tack vare turister som stannar för att titta på den natursköna utsikten och som samtidigt passar på att proviantera före den fortsatta färden. Nedläggningen av jordbruk liksom avfolkningen sker inte i en snabbare takt än som kan sägas vara normalt.

Plötsligt inträffar något som i ett slag förändrar byns existensvillkor. Den nya landsvägen, som skulle förbättrat byns förbindelser med tätorterna längre ner utefter älven, dras som ett rakt streck genom byn och schaktas djupt ner i den moränås som byn vilar på. De bilburna turisterna passerar nu byn med hög hastighet utan att se butiken, post-

Arbetsätt

kontoret, turisthärbärgen eller den natursköna utsikten. Efter något år dras butik och postkontor in och turisthärbärgen tvingas upphöra med sin verksamhet.

Planering

Diskutera alternativa möjligheter till en miljöplanering som kunde ha räddat byns existens och skönhetsvärden men ändå tillgodosett de vägförarens krav på framkomlighet och trafiksäkerhet.

Välj ut och fördela arbetsuppgifter för individuellt arbete och grupparbete.

Förverkligande

Intervjuer med bybor. Fotografering. Kartritning. Modellarbete. Dramatisering av opinionsmöte i skolsalen.

Förmedling till publik

Utställning, demonstration, redovisning av dramatiseringen.

Tolkning, diskussion, värdering

Diskutera bl a effekten av utställningen, hur den skulle kunna göra byborna medvetna om sina möjligheter att påverka beslutande myndigheter.

Följ upp arbetsområdet på arbetspassen i orienteringsämnen genom att exempelvis göra en skrivelse till länsstyrelsen med förslag till åtgärder.

För gruppen gemensam utrustning:

1 st bärbar bandspelare med mikrofon.

1 st stillbildskamera.

Om möjligt tillgång till mörkrum med utrustning för negativframkallning och förstoring.

1 st bandsåg, alternativt cellplastsjärare.

1 st uppsättning verktyg för modellarbete i papp, treetex, cellplast.

1 st arbetsprojektor.

1 st småbildsprojektor.

Material för 15 elever:

1 st ljudband.

3 ex kartblad över byn.

15 ex elevhäften med hänvisningar till litteratur och bildserier samt övningsuppgifter.

Svartvit film, fotografiskt papper, framkallningskemikalier, treetex eller wellit, trä, kartong, cellplast, lim, färger osv.

Diapositiv färgfilm.

Acetatfilm för arbetsprojektor.

Läromedel

6. Staden

(Arbetsområdet utformat med inriktning på rörelse, rytm och ljud.)

Studier av människor i rörelse. Rörelseimprovisationer och rörelsedramatisering. Inspelning och bearbetning av ljud som underlag för rörelse. Analys av förhållandet rörelsemönster <— — — —> rytm/ljud.

Introduktion

Studier av människor i rörelse på ett avgränsat område inom staden, t ex järnvägsstationen, torget, varuhuset. Introduktionen kan även äga rum genom filmvisning eller tidsningsstudier.

Planering

Val av tema (teman) inom arbetsområdet. Indelning i arbetsgrupper och arbetsfördelning. Planering av arbetsgången. Tidsplanering.

Förverkligande

I samverkan mellan rörelse och ljud/rytm behöver utgångspunkten inte ensidigt vara ljudet/rytmen utan rörelsen i sig själv kan ge upphov till improvisationer med olika ljudkällor.

Då det inom arbetsområdet *staden* kan väljas varierande teman till grund för gemensamma eller individuella arbetsuppgifter är följande anvisningar att betrakta som en analys av olika utgångspunkter för arbetet.

Människor i rörelse

Exempel:

"gångarter": går, springer, släpar, strosar, jäktar, hoppar
"stämningar": arg, tvär, avspänd, stressad, förälskad, sökande

"åldrar": barn, gamla, tonåringar, medelålders

"årstider—väder": storm, regn, hagel, halka, solsken

Rörelsemönster <— — — — —> rytm/ljud

lakttagelser av människors sätt att röra sig

rörelse—imitation <— — —> ger upphov till differentierade rytm-mönster (taktarter, rytmgrupperingar, accenter m m) som kan klappas eller spelas på såväl konventionella rytm-instrument som egenhändigt tillverkade.

Innehåll

Arbetsätt

lakttagelser av stämningar

rörelse—imitation <— —> ger upphov till differentierade klangmönster i förening med rytm som kan produceras på xylofoner, klockspel, piano, elorgel m m eller genom kombinationer av olika melodiinstrument.

lakttagelser av åldrar (beteenden)

rörelse—imitation <— —> ger upphov till differentierade melodimönster i förening med rytm och klang som kan produceras av rösten, blockflöjt, stavspel, violin eller annat melodiinstrument, eventuellt i kombination med piano, gitarr, elorgel

lakttagelser av akustiska närbilder (i olika situationer)

- a) som kan uppfångas med hjälp av bandspelare på platsen, exempel: olika motorer (bilar, bussar, tåg, borrar m m), tal och rop (t ex från högtalare), steg, verktygs ljud, sirener, bromsar
- b) som kan produceras med olika "konstgjorda" hjälpmedel
- c) sammansatta ljudbilder (ljudmontage), exempel: väder—ljud: storm, hagel, regn trafikchaos: motorljud, bromsgnissel, krock-ljud, bilhorn, röster, polis-visslingar

Tolkning, diskussion, värdering

Stämde förverkligandet med intrycken från introduktionen? Vad ger ljud- och rörelsekompositionerna för karaktäristiska drag av människan i storstaden? Hur fungerade samverkan mellan rörelse, rytm och ljud? Hur har uttrycksformerna ord, bild och föremål utnyttjats?

2—3 stationära bandspelare. 2 portabla bandspelare, ljudband. Musikinstrument, grammofon, grammofonskivor. Masker eller annan antydande kostymering.

Läromedel

7. Maskinsång

(Arbetsområdet har utformats som en uppföljning av upplevelseläsning av lyrik och utgör ett lämpligt program för en morgonsamling.)

Arrangemang av Elmer Diktonius' Maskinsång för talkör och bandspelarröst. Rörelseimprovisationer. Inspelning av ljudeffekter på band. Framställning av diabilder.

Innehåll

Introduktion

Visning av film eller bilder av fabriker och maskiner.

Planering

Indelning i arbetsgrupper.

Tidsplanering.

Förverkligande

Grupp 1 spelar in maskinens röst på band och övar talkör och rörelser.

Grupp 2 spelar in konkreta ljud på band. Samövar därefter med grupp 1.

Grupp 3 målar, ristar, klistrar diabilder. Tidsbestämmer bildväxlingarna i samråd med grupp 1. Gör ljussättning.

Förmedling till publik

Framförande på morgonsamling eller föräldramöte.

Tolkning, diskussion, värdering

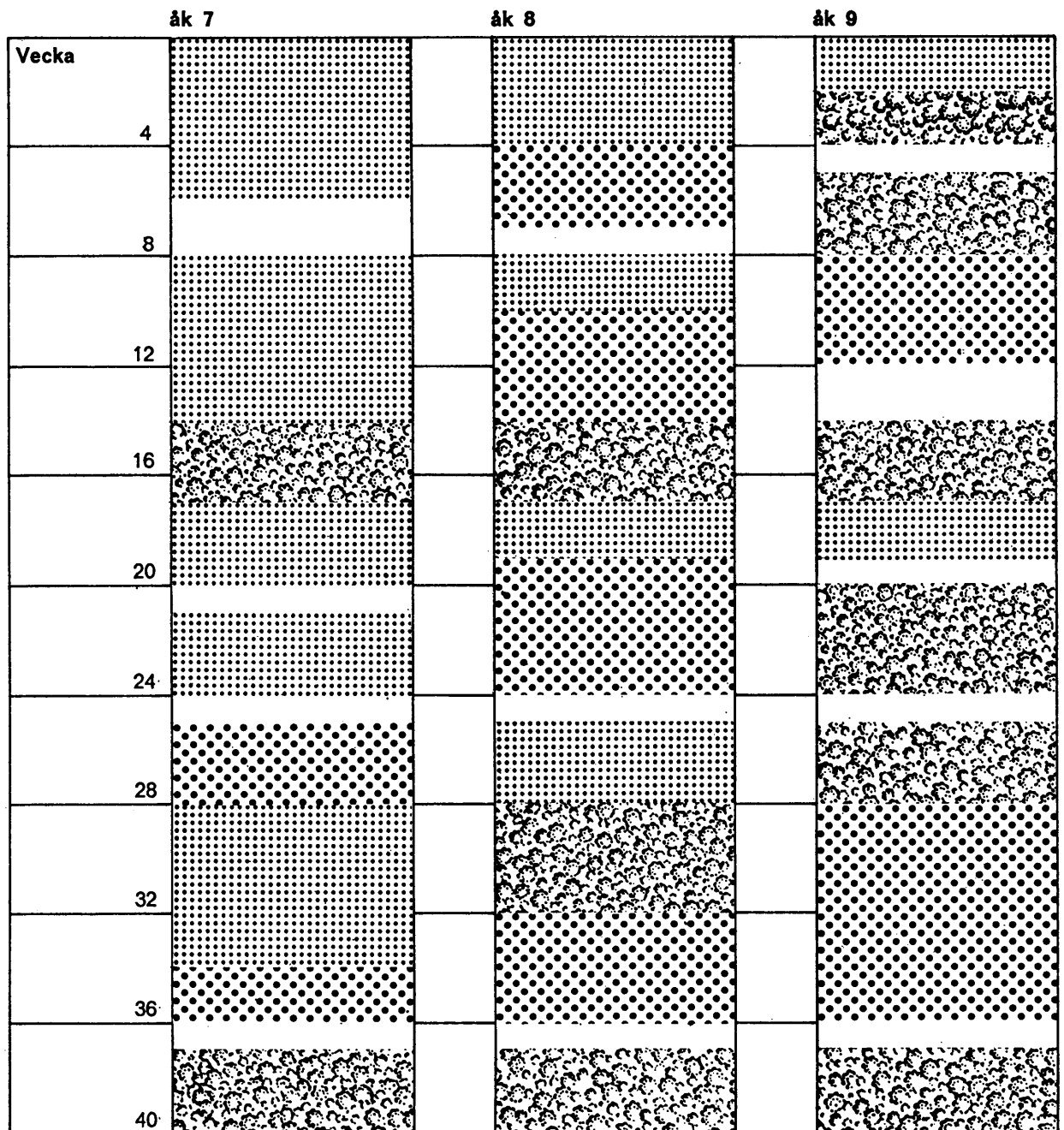
Samtal om publikens reaktioner, stämde dessa med gruppens avsikter? Hur fungerade samverkan mellan ord, rörelse, bild och ljud?

2—3 bandspelare, ljudband. Valfritt antal småbildeprojektorer. 5×5 cm diaglas, glasmålningsfärger, ritfilm. Strålkastare, färgfilter.

Arbetsätt

Läromedel

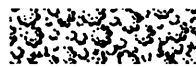
Exempel på årskursplanering, avseende perioder av uttrycksövningar, grupparbete och specialisering

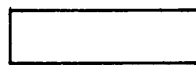
uttrycksövningar

grupparbete

specialisering

studiebesök m m

BIBLIOTEKET
LÄRARHÖGSKOLAN
I MÖLNDAL

Eab Skolöverstyrelsen Ex. nr: 2
Läroplan för grundskolan
Konst

Läroplan för grundskolan

Lgr 69

Konst

Ko

Allmän del (Lgr 69 I)

Supplement (Lgr 69 II)

1969 UTKOMMER

Svenska
Matematik
Främmande språk. Engelska
Främmande språk. Franska. Tyska
Musik
Teckning
Slöjd
Hemkunskap. Barnkunskap
Gymnastik
Orienteringsämnen. Lågstadiet.
Mellanstadiet
Orienteringsämnen. Högstadiet
Ekonomi
Konst
Teknik
Fritt valt arbete
Undervisning i klasstyp b och B
Specialundervisning
Planering

1970 BERÄKNAS UTKOMMA

Planeringsexempel. Lågstadiet.
Mellanstadiet
Praktisk yrkesorientering
Maskinskrivning

Utbildningsförlaget